
**GLOBALLASHUV SHAROITIDA ZAMONAVIY JAMIYATNI O'RGANISHNING
IJTIMOIY-FALSAFIY JIHATLARI**

Jo'rayev Ahmad Muhammadiyevich

Alfraganus universiteti Ijtimoiy

fanlar kafedrası v.b. dotsenti

juraev.1982@mail.ru

+99899-401-60-30

Anotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy jamiyatni tahlil qilishda ijtimoiy-falsafiy jihatlarning muhimligi ko'rsatiladi. Ijtimoiy tuzilma, madaniy identitet, ijtimoiy adolat, etik masalalar va siyosiy tizim kabi ahamiyatli qirralar chuqur tahlil etiladi. Maqola ijtimoiy o'zgarishlar, innovatsiyalar va fuqarolik jamiyatining zamonaviy jamiyatdagi roli bilan bog'liq muammolarni yoritadi va tahlil qiladi. Natijada, bu jamiyatni yaxshiroq tushunish uchun qanday yo'llar mavjudligi haqida hisob qo'yiladi.

Zamonaviy jamiyat butun dunyo bo'ylab sodir bo'layotgan tezkor o'zgarishlar, ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy va madaniy jihatlarni o'z ichiga oluvchi kompleks tizim sifatida jiddiy e'tiborni talab etadi. Ushbu maqolada zamonaviy jamiyatni o'rganishning ijtimoiy-falsafiy jihatlari ko'rib chiqiladi. Ijtimoiy muhitning murakkabligi, odamlarning axloqiy va madaniy hamda ijtimoiy tuzilmaning qatlamlari zamonaviy jamiyat haqida chuqur anglash va tahlil qilish zarurligini ta'minlaydi.

Mavzuning dolzarbligi: Zamonaviy jamiyat bugungi kunda juda katta o'zgarishlar va rivojlanishlarga duch kelmoqda. Globalizatsiya, texnologiya, madaniy diversifikatsiya, ijtimoiy tenglik va adolat kabi masalalar insonlar hayotida katta o'rin tutmoqda. Ushbu mavzu zamonaviy jamiyatni tushunish va uni tahlil qilish uchun juda muhim. Bu o'rganish jarayoni jamiyatdagi muammolarni aniqlash va ularni hal qilish yo'llarini taklif qilishga yordam beradi.

Davlatimiz rahbari Sh.Mirziyoyev 2021 yil 19-yanvar kuni ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish, bu borada davlat va jamoat tashkilotlarining hamkorligini kuchaytirish masalalari bo'yicha videoselektor yig'ilishidagi fikrlari diqqatga sazovor: "Agar jamiyat hayotining tanasi iqtisodiyot bo'lsa, uning joni va ruhi ma'naviyatdir, – deb ta'kidlab: – Biz yangi O'zbekistonni barpo etishga qaror qilgan ekanmiz, ikkita mustahkam ustunga tayanamiz. Birinchisi – bozor tamoyillariga asoslangan kuchli iqtisodiyot. Ikkinchisi – ajdodlarimizning boy merosi va milliy qadriyatlarga asoslangan kuchli ma'naviyat [7, 2] ekanligiga e'tibor qaratdi.

Mavzuga oid mavjud muammolar:

1. Madaniy identitet va diversifikatsiya: Turli madaniyat va submadaniyatlarning yonma-yon yashishi vaqtida madaniy identitetni saqlab qolish qiyin bo'lishi mumkin.

2. Ijtimoiy adolat va tenglik: Jamiyatda ijtimoiy tenglikning yo'qligi, iqtisodiy va ijtimoiy adolat masalalari dolzarb muammolar sifatida qolmoqda.

3. Gender tengligi: Gender tengligi hali ham ko'p joylarda katta muammodir va bu masala hali ham to'liq hal qilinmagan.

4. Globalizatsiya va milliy suverenitet: Globalizatsiya jarayonida milliy madaniyat va iqtisodiy mustaqillikni saqlab qolish muammosi.

5. Axloqiy masalalar: O'zgaruvchan jamiyatda axloqiy masalalarni hal qilish zarurati.

Muammoni hal qilish usullari:

1. Inson huquqlarini himoya qilish: Jamiyatda inson huquqlarini himoya qilish va teng huquqlarni ta'minlashga qaratilgan qattiq qonunchilikni amalga oshirish.

2. Ta'lim tizimini rivojlantirish: Ochiq va tolerant jamiyat yaratish uchun innovatsion ta'lim tizimini joriy qilish.

3. Madaniyatlararo dialog: Turli madaniyatlar o'rtasida muloqotni kuchaytirish va ular o'rtasida tushunishni oshirish.

4. Ijtimoiy tenglikni ta'minlash: Iqtisodiy tenglikka erishish va ijtimoiy adolatni ta'minlash uchun davlat siyosatini kuchaytirish.

Ingliz sotsiologi A.Giddens "The Consequences of Modernity" (Zamonaviylikning oqibatlarini) asarida "Zamonaviylik jarayonlari va ularning ijtimoiy tizimlarga ta'siri, madaniyat va shaxsiy identitetlik" sifatlarini haqida chuqur tadqiqotlar olib boradi. [1, 25]

A.Giddens zamonaviylik o'z tabiatiga ko'ra globallashuv bilan bog'liq - bu zamonaviylik institutlarining ba'zi muhim xususiyatlari, shu jumladan, birinchi navbatda, ularning ozodligi va refleksligi bilan aniq ko'rsatilgan. Ammo globallashuv aynan nima va bu hodisani qanday tushunish mumkin? Men bu masalalarni bu erda batafsil ko'rib chiqaman, chunki bugungi kunda sodir bo'layotgan globallashuv jarayonlarining markaziy ahamiyati sotsiologik adabiyotlarda ushbu konsepsiyaning batafsil muhokamasiga to'g'ri keladi. Biz ilgari aytilgan ba'zi fikrlarni takrorlashdan boshlashimiz mumkin. Sotsiologlar tomonidan "jamiyat" g'oyasini yopiq tizim ma'nosida haddan tashqari faol ishlatish o'rniga, biz boshlang'ich nuqta sifatida, ijtimoiy hayotning makon va zamonda qanday tartibga solinganligini tahlil qilishga e'tibor qaratishimiz kerak. Fazoviy-vaqtinchalik masofa muammosi. Vaqt va makon masofasi bilan bog'liq tushunchalar tizimi bizning e'tiborimizni mahalliy ishtirok (birgalikda mavjudlik holatlari) va masofadagi o'zaro ta'sir (mavjudlik va yo'qlik aloqalari) o'rtasidagi murakkab munosabatlarga qaratadi.

Zamonaviy davrda vaqt va makon o'rtasidagi masofa darajasi oldingi davrlarning har qandayiga qaraganda ancha yuqori va mahalliy va uzoq ijtimoiy shakllar va hodisalar o'rtasidagi munosabatlar mos ravishda "cho'zilgan". Globallashuv, mohiyatiga ko'ra, turli ijtimoiy kontekstlar yoki mintaqalar o'rtasidagi aloqa usullari ularning tarmog'ida yer sharining sirtini to'liq qamrab oladigan darajada kengayish jarayonini anglatadi deb ta'riflaydi. [1, 52-55]

Ingliz sotsiologi Zigmunt Bauman "Liquid Modernity" (Suyuq zamonaviylik). Bu asar ijtimoiy tuzilmalarni va zamonaviy globalizatsiya jarayonlarining shaxslar va jamoalarga ta'sirini ko'rib chiqadi. [2, 23-25]

Odamlar ma'lum funksiyalarni ifodalaydigan, hamma narsa oqilona, tartibga solinadigan va boshqariladigan murakkab voqelik modeli o'rnini boshqaruv zaiflashgan, odam ko'proq darajadagi qobiliyatga ega bo'lgan suyuq zamonaviylik modeli egalladi. Barcha mas'uliyat shaxsning yelkasiga tushadi, chunki endi hamma uchun javobgar bo'lishga va rahbarlik qilishga tayyor bo'lgan xo'jayin, rahbar, usta yo'q. Bundan buyon insonning o'zi qaror qabul qiladi va harakat vektorini tanlaydi. Dunyo keskin o'zgarimoqda. Muallif zamonaviylikni suyuqlik bilan solishtiradi (suyuqlik metaforasi orqali davom etayotgan o'zgarishlarni tushunishga urinish) - zamonaviy suyuqlik haqiqati. Suyuqlik nima? Vaqtinchalik o'zgarishlarga duchor bo'lgan suyuqlik, har qanday shaklni osonlik bilan qabul qiladigan, ammo uni saqlashda qiyinchilikka duchor bo'lgan modda. Baumanning so'zlariga ko'ra, shunga o'xshash narsa zamonaviy haqiqatda sodir bo'lmoqda.

Chegaralar o'chiriladi, hamma narsa o'zgaradi, o'tkazuvchan va dinamik bo'ladi, yomon boshqariladi, oldindan aytib bo'lmaydi, paradoksal bo'ladi. Umumiy maqsad yo'q. Har bir inson o'zining shaxsiy baxtiga erishishga intiladi, har bir kishi doimiy harakatda (zarrachalarning xaotik harakatini eslatuvchi narsa). Tez o'zgarishlar uzoq muddatli prognoz qilish imkoniyatini

bermaydi. Omon qolish uchun siz tez o'ylashingiz, tez qaror qabul qilishingiz va bir zumda harakat qilishingiz kerak. Moslasha olish. Doimiy ravishda yangi narsalarni o'rganing, o'z malakangizni oshiring, bilim, ko'nikma va qobiliyatingizni boyiting.

Qaysidir ma'noda, bu iste'molchilar jamiyati, doimiy tanlov holatida, ko'p imkoniyatlar orasida, to'yinganlik yoki qoniqish hissisiz.

Aytishimiz mumkinki, inson erkin, u harakatchan va o'z tanlovida cheklanmagan. Ammo shu bilan birga, bu odam o'zini tez o'zgaruvchan, oldindan aytib bo'lmaydigan, yomon boshqariladigan makonda, haqiqat bilan yuzma-yuz ko'radi. Raqobatbardosh imkoniyatlar va doimiy tanlov dunyosida. Qo'llab-quvvatlashsiz, qo'shimchalarsiz. To'liqlik va qoniqish hissisiz. Jamiyat va odamlar bilan chambarchas bog'liq bo'lmagan holda, qandaydir sof shaxsiy maqsad sari abadiy harakatda. [2, 63-65]

Beck, U. "Risk Society: Towards a New Modernity". Riskli jamiyat tushunchasi ijtimoiy o'zgarishlarni va yangi xavf-xatarlarni o'rganish uchun muhim manba hisoblanadi. [3, 33]

Habermas, J. "The Theory of Communicative Action". Bu asar fikr almashish va madaniy interaksiyaning ijtimoiy hayotdagi yangi roli haqida qiziqarli fikrlar beradi. [4, 30-32]

Ushbu adabiyotlar zamonaviy jamiyatning ijtimoiy-falsafiy jihatlarini tahlil qilish uchun muhim nazariy asoslar yaratadi.

Ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar:

1. Interaktiv muhit yarating: Jamiyatning turli qatlamlari o'rtasida muloqotni kengaytirish uchun ilmi forumlar va konferensiyalar tashkil etish.
2. Tadqiqot va monitoring: Jamiyatdagi o'zgarishlarni muntazam tahlil qilish va ularga nisbatan tezkor chora-tadbirlarni ishlab chiqish uchun tadqiqot markazlari tashkil etish.
3. Qonunchilikni takomillashtirish: Ijtimoiy va iqtisodiy adolatni ta'minlash maqsadida amaldagi qonunchilikka o'zgartish va qo'shimchalar kiritish.
4. Jamoatchilik ishtiroki: Aholining barcha qatlamlari ishtirokini ta'minlash orqali fuqarolik jamiyatini rivojlantirish.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, zamonaviy jamiyatni o'rganish ijtimoiy-falsafiy jihatlar orqali amalga oshirilganda, asosan ijtimoiy tuzilma, madaniy identitet, ijtimoiy adolat, etik masalalar va siyosiy tizimni chuqur tahlil qilish zarur. Bu jarayon odamlar o'rtasidagi munosabatlarni, o'zgarishlarni va ularning ta'sirini yaxshiroq anglashga yordam beradi. Zamonaviy jamiyatning murakkabligi va dinamikasi, uning o'zgaruvchanligi va xarakteri haqida yanada kengroq tushuncha olishimizga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Giddens, A. (1990). The Consequences of Modernity. Stanford University Press.
2. Bauman, Z. (2000). Liquid Modernity. Polity Press.
3. Beck, U. (1992). Risk Society: Towards a New Modernity. Sage Publications.
4. Habermas, J. (1984). The Theory of Communicative Action. Beacon Press.
5. Ritzer, G. (2004). The Globalization of Nothing. Pine Forge Press.
6. Castells, M. (1996). The Rise of the Network Society. Blackwell Publishers.
7. <https://www.uzbekistonmet.uz/oz/lists/view/692>